

ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№2 (112)
БЕРЕЗЕНЬ-КВІТЕНЬ
2025 р.

Заснована
у 2006 році

Розповсюджується
безкоштовно

ПІДПИСАНО МЕМОРАНДУМ ПРО СПІВПРАЦЮ ТА ПАРТНЕРСТВО

25 березня 2025 року, на пропозицію комунальної установи «Центр підтримки та розвитку тваринництва» Закарпатської обласної ради, директор Карпатського біосферного заповідника Микола Рибак підписав Меморандум про співпрацю.

Меморандум також підписали директор Департаменту агропромислового розвитку Закарпатської обласної державної адміністрації Ольга Перепелиця, в.о. директора комунальної установи «Центр підтримки та розвитку тваринництва» Закарпатської обласної ради Володимир Приступа, голова Рахівської районної державної адміністрації Владислав Кич, голова Ясінянської територіальної громади Андрій Делятинчук та голова Богданської сільської ради Степан Мільчевич.

Підписанти визнали необхідність об'єднання зусиль для ефективної діяльності з підтримання реалізації окремих аспектів діяльності, на основі системного врахування екологічних, економічних, соціальних та інших суспільних інтересів територіальних громад Рахівського району та Карпатського біосферного резервату для створення сприятливого середовища для розвитку, ведення полонинського господарства, збереження полонинської культури і сталого розвитку природних комплексів, стимулювання розвитку інфраструктури тваринницької продукції, покращення племінних та продуктивних якостей сільськогосподарських тварин, збільшення чисельності поголів'я та обсягів виробництва продукції тваринництва,

на 2-й стор.

ПРЕМІЯ ІМЕНІ МІШЕЛЯ БАТИССА

Премія ім. Мішеля Батісса за видатні досягнення в управлінні біосферними резерватами ЮНЕСКО присуджується кожні два роки під час засідання Ради програми «Людина і біосфера» (MAB).

Вона заснована в 2004 році в пам'ять про доктора Мішеля Батісса – колишнього співробітника ЮНЕСКО, який розробив концепцію біосферного заповідника понад 50 років тому.

Цього року Міндовкілля номінувало на цю престижну премію директора Карпатського біосферного заповідника Миколу Рибак, під керівництвом якого ввірена йому установа досягла повної відповідності критеріям для біосферних резерватів ЮНЕСКО.

Зокрема, створено транзитну зону, або територію сталого розвитку біосферного резервату, яка на сьогодні включає землі 5-ти філій ДП «Ліси України» і сім територіальних громад включно з населеними пунктами в межах Рахівського і Тячівського районів Закарпаття.

Василь ПОКИНЬЧЕРЕДА, заступник начальника відділу науково-дослідної роботи та міжнародної співпраці Карпатського біосферного заповідника.

ОНОВЛЕНА ІНФРАСТРУКТУРА КБЗ

У поєднанні елементів гуцульської дерев'яної архітектури та європейського дизайну інтер'єру

Із застосування елементів гуцульської дерев'яної архітектури та європейського дизайну інтер'єру, завершуються роботи з реконструкції одного з найстаріших об'єктів інфраструктури Карпатського біосферного заповідника.

За фінансової підтримки німецького Франкфуртського зоологічного товариства (керівник українського офісу Міхаель Бромбахер), проведено проектні та ремонтні роботи. Зокрема, виготовлено та встановлено гуцуль-

ськими майстрами із Верховини Івано-Франківської області, покрівельний та декоративний гонт (піки), дерев'яні вакуумні вікна, проведено теплоізоляцію екологічно чистими матеріалами, закуплено необхідні меблі тощо.

У будівлі, яка стала також цікавинкою для багатьох туристів, розміщено конференц-зал, ботанічну лабораторію, гербарій та інші офісні приміщення.

Висловлюємо щиру вдячність команді Офісу та будівельникам, які забезпечили якісне проведення робіт.

Федір ГАМОР, заступник директора КБЗ, д.б.н., професор.

МІЖНАРОДНИЙ ФОРУМ «ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИРОДИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ДОВКІЛЛЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ»

Цими днями у м. Івано-Франківськ відбувся форум «Збереження природи та відновлення довкілля під час війни», організований в рамках проекту «Ukraine Nature Network» (Українська Природна Мережа) у співпраці з Німецьким федеральним екологічним фондом (Deutsche Bundesstiftung Umwelt) у межах роботи зі створення платформи для консолідації інформації про екологічні проекти в Україні в контексті впливів і наслідків воєнних дій. Також ціллю даної платформи є сприяння співпраці між закладами вищої освіти, екологічними НУО, державними установами та приватним сектором для

забезпечення ефективної взаємодії з метою втілення заходів із відновлення довкілля та збереження природи. Вона слугуватиме містком між міжнародними та українськими партнерами для об'єднання експертизи, зусиль та ресурсів, а також для спільної роботи над вирішенням актуальних проблем задля досягнення зазначених вище цілей.

На запрошення Гамбурзького Університету Карпатський біосферний заповідник (КБЗ) на заході представляли директор Микола Рибак, в.о. начальниці відділу наукових основ сталого розвитку, підготовки та реалізації грантових проектів Ірина Йонаш та заступник начальника відділу науково-

дослідної роботи та міжнародної співпраці Василь Покин'єчерда. Команда установи представила презентацію про міжнародні наукові й природоохоронні проекти, які реалізуються на території установи протягом останніх років у складних умовах воєнного стану. Також представники КБЗ взяли активну участь в обговоренні питань щодо перспектив майбутньої співпраці в рамках новоствореної мережі.

Програма заходу була дуже насиченою і складалася з кількох інформаційних блоків, які включали панельну дискусію щодо впливів війни на довкілля і стратегій його післявоєнного відновлення, а також стосувалися проектів, які

реалізуються в Україні як природоохоронні ініціативи. На основі отриманої інформації організовано обговорення можливостей, напрямків та форматів майбутньої співпраці.

Подібні заходи є дуже важливими в контексті налагодження зв'язків та розвитку співпраці для отримання підтримки та залучення до проектів, які спрямовані на забезпечення виконання важливих природоохоронних завдань у складних умовах, що склалися внаслідок воєнної агресії росії.

Микола РИБАК,
Василь ПОКИНЬЧЕРЕДА,
Ірина ЙОНАШ,
учасники форуму.

БРАЛИ УЧАСТЬ У ПІДГОТОВЦІ СТРАТЕГІЇ ГРОМАДИ

28 березня ц.р. відбулося перше засідання робочої групи з підготовки Проєкту стратегії розвитку Богданської територіальної громади на період до 2027 року. Стратегія матиме важливе економічне та соціальне значення для розвитку громади.

Темою даного засідання був «Аналіз поточної ситуації та визначення перших кроків стратегічного планування», який спрямований на підвищення якості життя місцевих мешканців. Карпатський біосферний заповідник на заході представляли в.о. заступника директора, начальник служби державної охорони Р.А. Кузьмінський, начальниця редакційно-видавничого відділу наукових та науково-популярних видань Б.І. Москалюк, в.о. начальниці відділу наукових основ сталого розвитку, підготовки та реалізації грантових проектів І.Д. Йонаш.

На початку заходу відбулась реєстрація учасників, з вітальним словом виступив керівник регіонального офісу програми «U-LEAD з Європою» Павло Логвінов. Він був приємно вражений, що громада вирішила сама розробити такий важливий стратегічний документ. Після чого був обраний керівний склад робочої групи, який очолила начальниця відділу проєктної діяльності та інвестицій Богданської сільської ради Н.Ф. Мартиш. Робоча група була створена з метою організації та підготовки пропозицій з розробки Стратегії розвитку громади. Вона сформована з представників основних структурних підрозділів Богданської територіальної громади, виконавчого ко-

мітету, депутатів, громадських та бізнесових кіл, небайдужих жителів громади, фахівців з питань планування розвитку громади та ін., загалом 37 осіб. До складу робочої групи від Карпатського біосферного заповідника було включено Р.А. Кузьмінського.

Під час зустрічі обговорили важливість та актуальність стратегічного планування, основні етапи роботи над розробкою стратегії розвитку, загальний огляд графіку роботи зі стратегічного планування. Також учасників ознайомили з анкетами, які були розроблені для опитування підприємців та мешканців громади. За результатами розгляду і вивчення питань робо-

чою групою будуть підготовлені відповідні висновки і рекомендації щодо підвищення якості життя місцевих мешканців.

І на завершення, присутнім за допомогою відеореєстрації були представлені ідеї молоді громади від директорки молодіжного центру «Молодь в дії» Н.О. Дем'ян. До того ж учасники зустрічі ознайомилися з колекцією оригінальних малюнків, які були подані на конкурс «Моя громада у майбутньому», що проводився серед учнів 7-11 класів закладів загальної середньої освіти Богданської ОТГ.

Засідання пройшло у дружній атмосфері, з обговоренням актуальних питань та пошуком нових підходів до розвитку громади.

Богдана МОСКАЛЮК, к.б.н. начальниця редакційно-видавничого відділу наукових та науково-популярних видань.

МЕМОРАНДУМ

ПРО СПІВПРАЦЮ ТА ПАРТНЕРСТВО

м. Рахів« » 2025 року

Ми, що нижче підписалися (далі - Сторони), визнаючи необхідність об'єднання зусиль для ефективної діяльності з підтримання реалізації окремих аспектів для створення сприятливого середовища та стимулювання розвитку інфраструктури тваринництва, покращення племінних та продуктивних якостей сільськогосподарських тварин, збільшення чисельності поголів'я та обсягів виробництва продукції тваринництва, популяризації традиційних карпатських продуктів, створення додаткових робочих місць уклали цей Меморандум про співпрацю (далі - Меморандум) про таке :

1. ПРЕДМЕТ МЕМОРАНДУМУ

1.1. Предметом та метою цього Меморандуму є спільна діяльність спрямована на розвиток тваринництва на території Рахівського району, стимулювання розвитку його інфраструктури, товарного виробництва, покращення генетичного потенціалу тварин.

1.2. Співробітництво Сторін включає впровадження комплексу правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на досягнення його мети.

1.3. З метою здійснення конструктивного співробітництва Сторони домовилися про взаємодію і партнерство та за необхідністю укладання в подальшому договорів спрямованих на реалізацію окремих напрямів взаємодії.

1.4. У своїх взаєминах Сторони керуються законодавством України і цим Меморандумом.

1.5. Цей Меморандум не має на меті обмеження діяльності Сторін або створення сприятливих (неконкурентних) умов для діяльності окремих суб'єктів господарювання.

2. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ СПІВРОБІТНИЦТВА СТОРІН

2.1. У рамках цього Меморандуму Сторони прагнуть будувати свої відносини на засадах рівності, партнерства та захисту прав й інтересів кожної зі Сторін.

2.2. Співробітництво здійснюється на основі таких принципів:

- рівноправності;

- законності;

- доброчесності;

- взаємодопомоги і поваги одна до одної;

- взаємних інтересів;

- оперативності;

- гласності;

- дотримання суспільних інтересів;

- раціональності.

на 1-й стор.

популяризації традиційних карпатських продуктів, створення додаткових робочих місць у гірській місцевості.

Предметом та метою Меморандуму є спільна діяльність Сторін, спрямована на розвиток тваринництва на території Рахівського району, стимулювання розвитку його інфраструктури, товарного виробництва, покращення генетичного потенціалу тварин. Співробітництво Сторін включає впровадження комплексу правових, організаційних та інших заходів, спрямованих на досягнення його мети.

Сторони домовилися про взаємодію і партнерство та за необхідністю укладання в подальшому договорів спрямованих на реалі-

зацію окремих напрямів взаємодії. У рамках Меморандуму Сторони прагнуть будувати свої відносини на засадах рівності, партнерства та захисту прав й інтересів кожної зі Сторін.

Співробітництво здійснюється на основі таких принципів: рівноправності, законності, доброчесності, взаємодопомоги і поваги одна до одної, взаємних інтересів та обов'язків, оперативності, гласності дотримання екологічних та суспільних інтересів та раціональності.

Основними напрямками співробітництва Сторін є:

1. Перспективне планування реалізації заходів, пов'язаних з участю Сторін цього Меморандуму;

2. Обмін всією необхідною інформацією та надання консультативної підтримки, що відноситься до предмета та цілей цього Меморандуму;

3. Активна співпраця на основі партнерства, взаємодопомоги та взаємної підтримки;

4. Розвиток взаємовигідного та довгострокового співробітництва, спрямованого на досягнення цілей;

5. Обмін досвідом в межах питань, визначених цим Меморандумом і укладеними відповідними правочинами;

6. Забезпечення збереження конфіденційності персональної інформації, що стала відома Сторонам у зв'язку з реалізацією цього Меморандуму, зокрема відповідно до вимог законодавства України.

Сторони домовилися співпрацювати у наступних формах:

1. Проведення спільних консультацій, зустрічей, обговорень щодо можливостей організації заходів будь-якого типу;

2. Інформування населення району про співпрацю Сторін у проведенні спільних акцій та заходів щодо реалізації мети та цілей зазначених в цьому Меморандумі;

3. Укладання договорів та інших домовленостей, що витікають з даного Меморандуму та спрямовані на його реалізацію.

Меморандумом також були визначені права, зобов'язання сторін та інше.

Карпатський біосферний резерват як модельна територія стало розвинути підтримує укладання таких Меморандумів, оскільки цей документ для Заповідника стане основою для укладання прямих договорів направлених на конкретну співпрацю з суб'єктами підприємницької діяльності, для яких будуть враховуватися екологічні, економічні, соціальні та інші суспільні інтереси територіальних громад, а також така співпраця сприятиме підтриманню екологічно стійкої природно-заповідної території, завдання якої є збереження цінних природних комплексів і біорізноманіття нашого краю та забезпечення довгострокового сталого розвитку території як в інтересах охорони природи, так і місцевих громад.

Микола РИБАК.

РОБОЧА ПОЇЗДКА ДО УЖАНСЬКОГО НПП

На засіданні науково-технічної ради Ужанського національного природного парку ухвалено Проект організації території та охорони його природних комплексів й презентовано досвід роботи Карпатського біосферного заповідника.

31 березня 2025 року на засіданні науково-технічної ради (НТР) Ужанського національного природного парку його директор Ярослав Шукаль та Василь Мочан із командою німецького Франкфуртського зоологічного товариства представили на розгляд розроблений ними Проект організації території та охорони природних комплексів цього парку.

Змістовний та добре підготовлений документ, після жвавої та зацікавленої дискусії в цілому, ухвалено та запропоновано в місячний термін його допрацювати й подати на розгляд Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України для затвердження.

Нагадаємо, що відповідно до Закону України про природно-заповідний фонд, у Проект організації території..., визначаються стратегічні завдання на десять років та п'ятирічний план заходів діяльності, та разом із Положенням про установу природно-заповідного фонду, є основними нормативно-правовими документами, що регламентують їхню діяльність.

На засіданні Ради взято також до уваги інформації про науково-дослідну та еколого-освітню роботу, рекреаційну діяльність, проведення природоохоронних заходів у 2024 році тощо.

А заступник директора Карпатського біосферного заповідника, професор Федір Гамор поділився досвідом роботи та презентував учасникам зібрання наукові й науково-популярні видання біосферного заповідника, запросив колег подавати свої напрацювання для публікації до Всеукраїнського екологічного науково-популярного журналу "Зелені Карпати", наукового видання "Природа Карпат: наукового щорічника Кар-

патського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України".

В роботі НТР взяли участь представники Департаменту екології та природних ресурсів Закарпатської обласної військової адміністрації, Карпатського офісу ДП "Ліси України", інститутів екології Карпат та ботаніки Національної академії наук України, Ужгородського національного університету, Національного лісотехнічного університету, словацького національного парку "Полонини", голови територіальних громад, які розташовані у зоні діяльності парку й інші зацікавлені сторони.

Федір ГАМОР.

ОБМІНЯЛИСЬ ДОСВІДОМ РОБОТИ Й ОБГОВОРИЛИ ПИТАННЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ОБ'ЄКТА ВСЕСВІТНЬОЇ ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ ЮНЕСКО

О РОБОЧІЗУСТРІЧІ

19 березня 2025 року заступник директора Карпатського біосферного заповідника професор Федір Гамор, як заступник голови Національної керівної групи транснаціонального об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні букові ліси Карпат та інших регіонів Європи» (затверджена наказом Мінекології України 16 січня 2018 року, № 9), в національному природному парку «Зачарований край», разом із керівництвом парку, обмінялись досвідом роботи та обговорили актуальні питання збереження та популяризації української частини цього об'єкта спадщини.

Для бібліотеки Парку передано монографічні та періодичні видання біосферного заповідника, які висвітлюють досвід його роботи, зокрема монографії «Всесвітнє визнання букових пралісів Карпат: історія та менеджмент» (2017 р.), «Від української ініціативи – до транс'європейського об'єкта Всесвітньої природної спадщини» (2019 р.), «Екодіаманти Європи. Історія номінування букових пралісів до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО» (2023 р.), "Еталони європейських лісових екосистем та природоохоронної справи» (2018 р.), «Збірник наукових матеріалів та рекомендацій із питань вдосконалення діяльності установ природно-заповідного фонду в Карпатському регіоні» (2024 р.), випуски за останні п'ять років Всеукраїнського екологічного науково-популярного журналу «Зелені Карпати», наукового видання «Природа Карпат: науковий щорічник Карпатського біосферного заповідника та Інституту екології Карпат НАН України», регіональної екологічної газети «Вісник Карпатського біосферного заповідника» тощо.

Обговорюючи завдання, які стоять перед нашими установами, я привернув увагу до позиції у цьому контексті нашого німецького колеги, директора Національного парку «Гайніх» Манфреда Гросмана, який вважає, що «Номінація про включення пралісів та старовікових букових лісів до Всесвітньої спадщини ... це не просто сертифікат, не тільки нагорода, але й особлива честь – бути частиною мережі об'єктів Всесвітньої спадщини (поруч з такими природними об'єктами, як Еллоустон, Серенгеті, Галапагоси, Великий Каньйон тощо). Це подія, яка матиме вплив до кінця часів, вічно! І одним із головних завдань того, що залишається таким – підвищити обізнаність моїх працівників, і всіх наших прихильників у регіоні, стейкхолдерів тощо про значення того, що таке бути об'єктом Всесвітньої спадщини.

І, звісно, донести розуміння цього титулу, цей бренд до всіх наших відвідувачів. Це завдання не є окремою дією, а постійним обов'язком, як керівників об'єктів, щодня, в кожній дії адміністрації. Всесвітня спадщина стала нашою центральною темою з дня включення – і цим ми повинні пишатися!». Національний природний парк «Зачарований край» утворений Указом Президента України у 2009 році, за ініціативи відомого українського вченого, палкого захисника природи Карпат, доктора біологічних наук, професора Василя Комендара (до речі, в наступному році йому б виповнилось 100 років, і на його честь на фасаді адмінбудівлі парку встановлено меморіальну дошку). А у 2017 році дві ділянки Парку, а саме Іршавка (93,94 га) та Великий Діл (1164, 16 га) включені до переліку об'єктів Всесвітньої природної спадщини ЮНЕСКО.

Федір ГАМОР.

2

№2 (112)
березень-квітень
2025 року

Вісник
КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

ОВЕБІНАРИ

ПІДВИЩУВАЛИ КВАЛІФІКАЦІЮ

Протягом квітня співробітники редакційно-видавничого відділу наукових та науково-популярних видань та відділу науково-дослідної роботи та міжнародної співпраці, а саме: к.б.н. Богдана Москалюк, Наталія Савляк та Євгенія Мелеш взяли участь у серії вебінарів, які організовували Державна науково-технічна бібліотека України, Українська природоохоронна група UNCG та Clarivate для українських учених.

Зокрема, 3 квітня ц.р. взяли участь в онлайн-вебінарі «Залучення науковців до інвентаризації і моніторингу біорізноманіття». Захід організований Українською природоохоронною групою UNCG та Мережею екостанцій України (MEU). Модерував онлайн-трансляцію Олексій Василюк, український еколог і зоолог, співробітник відділу моніторингу та охорони

тваринного світу Інституту зоології НАН України, голова й співзасновник громадської організації «Ukrainian Nature Conservation Group».

Під час онлайн-заходу учасники дізналися про досвід проведення досліджень вченими різних наукових та науково-дослідних установ. Поділились досвідом досліджень д.б.н. Іван Мойсієн-

ко (один із засновників громадської організації UNCG), д.б.н. Антон Влащенко (доцент кафедри зоології Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди), дослідники Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена к.б.н. Юлія Куцоконь та Олексій Марущак (член природоохоронної організації UNCG), к.б.н. Габрієл Гуштан (керівник центру колективного користування науковими приладами «Педобіологія» НАН України). Було продемонстровано чотири практичних кейси у роботі. Також в ході вебінару послуухали про те як залучати науковців до роботи в польових умовах, про логістику та організацію різноманітних досліджень. Загалом доповідачі представили модель можливої співпраці в реаліях сьогодення. У рамках вебінару також відбулась презентація 4 томів «Наукових праць Екологічної дослідницької станції «Глибочі балки»».

Згодом, 11 квітня ц.р. співробітники взяли участь у черговому онлайн-вебінарі від Державної науково-технічної бібліотеки України на тему «Відкрита наука: мета, завдання та принципи. Що таке FAIR дані? Основні принципи FAIR даних у життєвому циклі наукового дослідження». Спікерами онлайн заходу виступили к.і.н. Тетяна Ярошенко (заступник директора з наукової роботи та міжнародної співпраці Державної науково-технічної бібліотеки України), яка модерувала вебінар, Ольга Крамаренко (керівник центру забезпечення якості науки, СумДУ, член робочої гру-

пи МОН з питань управління даними досліджень) та к.п.н. Світлана Чуканова (зав. сектору, Наукова бібліотека НАУКМА).

Під час вебінару учасники дізнались про принципи та практики відкритої цифрової науки. Ольга Крамаренко поділилась інформацією про міжнародні та національні політики щодо відкритої науки, цінності та принципи засад відкритої науки, поняття відкритої науки та дані досліджень, типи даних та управління даними. Вона відмітила, що відкриту науку визначено ключовим пріоритетом політики ЄС. Також в Україні затверджено національний план щодо відкритої науки.

Спікерка Світлана Чуканова розповіла про FAIR дані та принципи, постійний ідентифікатор (PID), як його отримати та які дані потребують PID, що таке метадані, протокол для збору метаданих, машинно-дієві дані, рівні доступу до даних та важливість ліцензування й практичні кроки та поради.

Пізнніше, 23 квітня співробітники прослухали ще один вебінар від Державної науково-технічної бібліотеки України та компанії Clarivate на тему: «Інструменти для пошуку грантів для наукових досліджень, платформи та ресурси для дослідників. Спікерами онлайн-заходу були к.і.н. Тетяна Ярошенко (заступник директора з наукової роботи та міжнародної співпраці Державної науково-технічної бібліотеки України) та Ірина Тихонкова (PhD Customer Success Consultant Clarivate).

Під час вебінару учасники дізнались про ефективні плат-

форми та ресурси для пошуку грантів, можливості ресурсів Clarivate, розглянули грантові пропозиції та їх аналізування та як отримати фінансування на власні гранти. Також почули від Вероніки Алексанич (співробітниця Київського офісу Institute of International Education) про різноманітні програми академічного обміну ім. Фулбрайта: Fulbright Research and Development Program, Fulbright Visiting Scholar Program, FULBRIGHT-NATIONAL ARCHIVES HERITAGE SCIENCE FELLOWSHIP, Fulbright Scholar-in-Residence Program, Fulbright U.S. Scholar Program, Fulbright Specialist Program.

І насамкінець, 24 квітня був вебінар на тему: «Ефективні дослідження за допомогою штучного інтелекту: як Web of Science підтримує інновації. На цьому онлайн-заході учасники дізнались про нещодавні та майбутні розробки на основі штучного інтелекту Web of Science, включаючи останні вдосконалення Web of Science Research Assistant. Також почули про нове рішення Web of Science Research Intelligence на основі ШІ, що дає змогу дослідникам прискорити інновації, а для установ – краще вимірювати та демонструвати їхній вплив.

По закінченню онлайн-вебінарів учасники взяли активну участь в обговоренні важливих питань та отримали сертифікати.

Наталія САВЛЯК, провідний редактор редакційно-видавничого відділу наукових та науково-популярних видань КБЗ.

ГОТУЄМОСЬ ДО ПРОВЕДЕННЯ ОБЛІКІВ ДЕРЕВ-ВЕЛЕТНІВ

У затвердженому плані заходів з наукової та науково-технічної діяльності Карпатського біосферного заповідника на 2025 рік передбачено проведення обліків дерев-велетнів у різних за породним складом насадженнях заповідника. Виконавцями даного природоохоронного заходу є лабораторія лісознавства і природоохоронні науково-дослідні відділення (ПНДВ). У попередні роки в заповіднику проводилась певна робота з виявлення і проведення обліків дерев-велетнів, однак дані по них подавались без детального опису їх стану, прив'язки до GPS-координат тощо.

Дерева-велетні мають важливу наукову, природоохоронну, історичну, еколого-освітню й естетичну цінність. Дерева-велетні – це гіганти та природні чудеса серед лісових екосистем, які вражають і захоплюють своїми розмірами та довголіттям. Вони є свідками історії нашої планети.

Великі дерева виділяють величезну кількість кисню та поглинають вуглекислий газ. Вони є оселищами для багатьох видів комах, птахів і ссавців, допомагають регулювати рівень вологості в лісах та дозволяють досліджувати кліматичні зміни за довготривалий період часу. Дерева-велетні є справжніми скарбами природи. Вони не лише прикрашають нашу планету, а й відіграють важливу роль у збереженні екологічної рівноваги.

Польові обстеження будуть проводитись у відповідності до Програми робіт з проведення обліків дерев-велетнів на території Карпатського біосферного заповідника. Реалізація плану робіт дозволить отримати відомості про біометричні показники і конкретні місцезнаходження найбільших дерев основних лісоутворюючих порід (бук, ялина, ялиця, явір, ясен, в'яз та ін.) у межах кожного обходу, майстерської ділянки, ПНДВ і заповідника в цілому.

Охорона та збереження дерев-велетнів є важливим нашим завданням, адже вони є унікальною та безцінною складовою світової спадщини.

Августина ТОМАШУК, технік-лаборант лабораторії лісознавства.

Весна щороку нагадує нам про важливість турботи про довкілля. 21 березня світ відзначає Всесвітній день лісів, а вже наступного дня, 22 березня, – Всесвітній день води.

Обидва ці дні спрямовані на підвищення екологічної свідомості та збереження природних ресурсів, без яких неможливе життя на планеті. Саме з цієї нагоди 20 березня у закладах освіти Рахівщини було проведено низку цікавих і пізнавальних заходів для школярів.

У Великоугодзькому ліцеї учні 6 класу взяли участь у двох тематичних подіях. Під час уроку, присвяченого Дню лісів, діти дізналися про користь лісів для довкілля та людини, розгадували загадки, переглядали презентацію і створювали малюнки на природоохоронну тематику. Жвавий інтерес викликали цікаві факти про ліси України та їх значення для екологічної рівноваги. Наступного дня школярі занурилися в тему води: обговорювали її роль у житті, розв'язували кросворди та брали участь у конкурсі малюнків «Цінність води». Такі активності допомогли краще усвідомити, чому важливо берегти ліс і воду.

У Рахівському ЗЗСО І–ІІІ ступенів №2 учні 6 класу стали учасниками справжнього екологічного квесту, присвяченого Дню лісів. Вони вирушили в умовну «експедицію» лісом, де виконували завдання: визначали сліди тварин, розпізнавали лікарські рослини, шукали природні підказки,

ЕКООСВІТА

ЗБЕРЕЖІМО ПРИРОДУ РАЗОМ

вчилися відрізняти факти від міфів. Це було не лише пізнавально, а й весело!

З нагоди Дня води школярі переглянули презентацію про роль води в житті людини, провели експеримент із визначення рН різних видів води та пройшли вікторину, що допомогла закріпити знання про екологічні проблеми, пов'язані з водними ресурсами. А в Рахівському ЗЗСО І–ІІІ ст. №3 для п'ятикласників організували інтерактивні заняття: гра «Рибалка», загадки, прислів'я та пре-

зентації допомогли в легкій ігровій формі засвоїти знання про мешканців водойм і необхідність їх охорони.

Головний висновок, який зробили діти, – кожен із нас може зробити свій внесок у збереження природи: не смітити, не шкодити деревам, економити воду і з повагою ставитися до всього живого.

Ліси та вода – неоціненні скарби, які ми зобов'язані зберегти для майбутніх поколінь.

Аліна ТОМЕНЮК, провідний фахівець з екоосвіти.

ВИСЛОВЛЮЄМО ЩІРІ СПІВЧУТТЯ З ПРИВОДУ СМЕРТІ ДУМЕН ГАННИ ПЕТРІВНИ

Висловлюємо щірі співчуття з приводу непоправної втрати матері, нашій колезі – Мар'яні Шундерюк, провідному бухгалтеру відділу бухгалтерського обліку та фінансової звітності, усім рідним, близьким та друзям померлої.

Ганна Петрівна працювала у Карпатському біосферному заповіднику сторожем з 1994 по 2013 роки. Кожному з колег вона запам'яталась як світла та чесна людина.

Добрий спомин та світла пам'ять залишаться у серцях рідних та близьких. Спочивайте з Богом.

Вічна пам'ять.

Вітаємо!

Ювілей відзначив у Карпатському біосферному заповіднику в квітні:

Степан Степанович СЕМОНИК – інспектор з охорони природно-заповідного фонду 1 категорії Кевелівського ПНДВ.

**Добра і радощів бажаємо,
Здоров'я Вам на всі літа!
Хай сонце весело Вам сяє,
Хай квітне в серці доброта.**

Адміністрація заповідника.

СТРІМЧАКИ УГОЛЬКИ

Вапнякові стрімчаки Угольки потребують посиленої охорони і моніторингу стану збереження.

В Угольському природоохоронному науково-дослідному відділенні у кварталах 19, 20, і 27 (урочища Великий Гребінь, Задній Камінь, Копиця, Молочний Камінь, Струнга, Чурь та ін.) виходять на поверхню вапнякові стрімчаки на площі близько 350 га, які поширені в межах висот від 450 до 1090 м н.р.м. Вони є частиною гряди третинних вапняків, що простягається від Пенін у Західних Карпатах до Бігарських гір у Південних Карпатах.

Природний комплекс вапнякових стрімчаків, який знаходиться серед найбільшого осередку букових пралісів Європи, має виключно важливе наукове, природоохоронне, історичне та екологічне значення і є унікальним осередком біорізноманіття Карпатського регіону. Порівняно на невеликій площі вапнякових виходів обліковано понад 210 видів судинних рослин. Тут охороняється найбільший локалітет тиса ягідного на території КБЗ (понад 1200 особин) і другий за величиною його осередок в Українських Карпатах.

У межах вапнякової гряди описано 6 зеленокнижних тисово-букових і широколистолипово-букових асоціацій та 35 рідкісних і зникаючих видів рослин. Серед них беладонна звичайна, білоцвіт весняний, борідник шерстистоволосистий, булатка довголиста, в'язіль стрункий, дзвоники карпатські, лілія лісова, лунарія оживаюча, надбородник безлистя, підсніжник білосніжний, скополія карніолійська і тис ягідний, які включені до Червоної книги України (2009).

Унікальною особливістю рослинного покриву вапнякового комплексу є присутність у його складі представників бореальної, монтанної і альпійської флори, які збереглися тут ще з часів давніх часів. Наприклад, із представників альпійської рослинності тут зростає коростянка гірська, льонолистя альпійський, ломикамінь волотистий, трищитник альпійський, чебрець альпійський і щебришка альпійська.

**С.н.с. лабораторії лісознавства
Руслан Глеб (справа) та студент
Прикарпатського НУ Іван Сухарюк
в ур. Гребінь, 2021 р.**

На території вапнякової гряди охороняється 5 карпатських ендеміків: борідник шерстистоволосистий, дзвоники карпатські, підмареник транскарпатський, смілка поникла і чебрець найгарніший.

Територія вапнякової гряди, завдяки наявності мальовничих і неповторних краєвидів, значного різноманіття пралісових угруповань, унікальних флористичних та фітоценотичних об'єктів, дивовижних скель, печер та інших витворів природи, приваблює сюди значну кількість відвідувачів.

Особливо захоплююче враження у відвідувачів викликають природні об'єкти Карстовий міст (урочище Чурь) і печера Молочний камінь, до яких облаштовано 2 еколого-туристичні маршрути. Археологічні дослідження печерного комплексу Молочний камінь підтвердили існування тут у добу палеоліту стоянки первісних людей.

Стрімчаковим екосистемам, поряд з їх багатограним значенням і цінністю, властива висока вразливість до природних і антропогенних факторів. Вапняково-скельні комплекси характеризуються специфічними екологічними умовами, тому в умовах інтенсивних кліматичних змін, з високою ймовірністю можна стверджувати про різкі зміни у складі флори і рослинності у близькій перспективі. Дані спостережень автора показують, що за період з другої половини 70-х років минулого століття по теперішній час, у складі вапнякової рослинності з невідомих причин відбулось суттєве зменшення долі участі борідника шерстистоволосистого, в'язілу стрункого, кортузи Маттіолі та інших рідкісних видів.

Ґрунти вапнякової гряди мілкі та нестійкі, тому навіть незначні порушення наземного покриву можуть призводити до розвитку ерозійних процесів та зникнення унікальних флористичних і фауністичних об'єктів. Скельні угруповання характеризуються також високим ступенем пожежної небезпеки.

З метою збереження цінних природних об'єктів вапнякового скельного комплексу, який розміщений в заповідній зоні, необхідно посилити режим охорони та запровадити ефективний порядок відвідування даної території.

Для відвідувань масиву доцільно формувати невеликі групи осіб (до 10) і проводити їх у супроводі гіда-екскурсовода та під контролем працівників служби державної охорони. Не допускати випадків відхилення відвідувачів від екомаршрутів. На оглядовому майданчику на скелі в урочищі Чурь, з точки зору дотримання вимог правил техніки безпеки, зі сторони вертикального урвища висотою понад 50 м необхідно терміново облаштувати огорожу.

Відповідним службам, відділам і науковим підрозділам заповідника важливо налагодити моніторинг стану збереження природних об'єктів унікальної екосистеми вапнякових стрімчаків.

Дмитро СУХАРЮК,
в.о. завідувача
лабораторії лісознавства,
к.б.н., заслужений
природоохоронець України.

1 квітня у світі відзначали Міжнародний день птахів. Це свято, головною метою якого є привернення уваги до охорони пернатих та їхнього середовища проживання.

Починаючи з 1994 року Українське товариство охорони птахів (Bird Life Ukraine) щорічно обирає серед пернатих «Птаха року». Традиція допомагає привернути увагу до певного виду, більше дізнатися про їх спосіб життя та залучити громадськість до вивчення та охорони обраного виду. Тому цього року ми б хотіли розповісти про птаха крутиголовку, який був обраний Птахом 2025 року.

Опис птаха

Крутиголовка (Jynx torquilla L.) – унікальний серед представників родини дятлових (Picidae), що вирізняється своїм незвичайним зовнішнім виглядом, поведінкою та способом життя. Птах широко поширений у Європі, Азії та в різних частинах Північної Африки. В Україні мешкає на території Полісся, лісостепу, гніздиться у Прикарпатті та на Закарпатській рівнині. Зокрема спостерігається на території Угольського, Широколузького ПНДВ.

Забарвлення верхньої частини тіла коричнювато-сіре, з чорними повздовжніми плямами й дрібними темними та світлими плямками, що нагадують кору дерева і допомагають майстерно ховатися в природі. Знизу тіло білувато-жовте, з темними плямками і тонким поперечним чорним візерунком.

Головна «візитівка» крутиголовки — її здатність скручувати шию, імітуючи змію, що допомагає їй відлякувати хижаків. У таких ситуаціях птах також сичить, настовбурчує пір'я і виглядає напрощуд загрозливо. За цю здатність у народі її часто називали сичем чи сичаком. В українській культурі крутиголовка має багато народних назв: крутиголов, скрутиголовець, закрутиголов, крутиголовок, крутий, крутиголова, гіггор, гіггач, кривов'яз, крутиглав, крутоглавка тощо.

Вивід пташенят

Ці птахи, на відміну від більшості дятлів, на початку вересня мігрують в Африку або в Південну Азію. В Україну повертаються у квітні. Гнізда роблять в покинутих дуплах або штучно створених шпаківнях.

КРУТИГОЛОВКА – ПТАХ 2025 РОКУ

Інколи облюблюючи певне дупло, крутиголовка може безжалісно вигнати з нього хазяїна й викинути його яйця або вбити пташенят. Часто, сидючи в дуплі, виглядають з нього, повертаючи голову на всі боки, за що й дістали свою назву.

Крутиголовки моногамні птахи. Роблять кладку з 9-10 білих яєць, у травні. Насиджує переважно самка, 11 днів. Коли з'являються пташенята самець і самка разом доглядають за потомством. Пташенята починають літати через 18-20 днів і вже в червні покидають гніздо.

Харчування

Щодо харчування, раціон птаха складається переважно з мурах та їхніх личинок. Довгий липкий язик допомагає діставати комах із ґрунту чи кори дерев, що робить крутиголовку справжнім «мурахом» серед птахів. Вона виконує важливу екологічну функцію, регулюючи популяції мурах у своєму середовищі.

Охорона

Чисельність крутиголовки скорочується через погіршення кормової бази, зокрема в результаті використання людиною пестицидів, руйнування місць для гнізділ і високої смертності під час перельотів. Птах перебуває під захистом Бернської конвенції.

Свєнія МЕЛЕШ

провідний інженер
відділу науково-дослідної роботи
та міжнародної співпраці КБЗ.

ЕКОТОЛОКА У НАШІЙ УСТАНОВІ

Потрібний інвентар, необхідні інструменти для проведення робіт та фінансова підтримка стала можливою завдяки Дунайсько-Карпатській Програмі (Danube-Carpathian Programme).

Також приємним закінченням насиченого робочого дня став екопікнік, який відбувся після прибирання території, профінансований також за підтримки Дунайсько-Карпатської Програми.

Дякуємо кожному, хто долучився до проведення даного заходу та доклав чималих зусиль, щоб нас оточувало чисте довкілля.

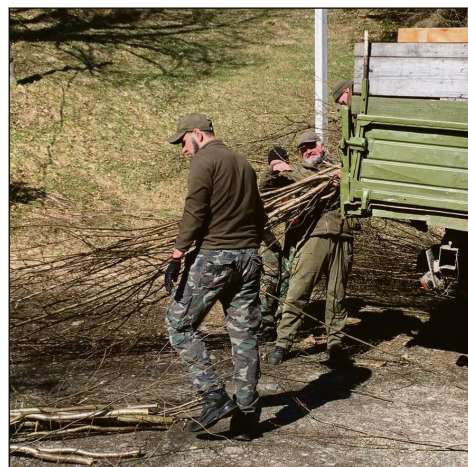
Наталія САВЛЯК.

4 квітня у Карпатському біосферному заповіднику відбулося прибирання території центральної садиби та берегів річки Тиси.

Працівники установи розчистили територію, прибрали довкола своїх корпусів, привели до ладу територію дендропарку.

Також учасники події приділили особливу увагу обрізці дерев та кущів по всій території садиби.

Спільними зусиллями ми також прибрали зону відпочинку в урочищі Підділ та мінеральне джерело, яке є місцем відпочинку туристів. Відбувся також поточний ремонт ґрунтової дороги біля головного корпусу заповідника та прибирання берегів річки Тиси.

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<https://kbz.in.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Федір Гамор (шеф-редактор),
Микола Рибак,
Богдана Москалюк,
Юрій Беркеда,
Наталія Савляк (верстка),
Олег Борик.

**Відповідальність за достовірність фактів
несе автор.**

Газету віддруковано: вул. Красне Плесо, 77,
м. Рахів, Закарпатська обл.